

Vetenskapligt framtaget och testat värderingsverktyg för kvantitativ bedömning av hälsorelaterade internetsajter

Av Per Carlbring, Psykologkandidat, termin 9, Uppsala Universitet

Internet är ett relativt nytt och spännande medium. Enligt en undersökning gjord av Sifo Interactive Media (1999) passerades i januari gränsen tre miljoner surfare¹ på Internet under en och samma månad i Sverige. Antalet surfare i vårt land ökar stadigt. Av den svenska befolkningen mellan 12-79 år surfade 47% under februari. Fördelningen män (57%) och kvinnor (43%) börjar jämnas ut. Spridningen över åldrarna tycks också relativt god; av personer som använder webben är 52% mellan 25 och 49 år, 29% är 24 år eller yngre och 19% är 50 år eller äldre. Frekvensen skiljer sig mellan användarna; 56% surfar "i stort sett dagligen", 36% "någon gång i veckan" och 8% "någon gång per månad" (Sifo Interactive Media, 1999).

Det är imponerande siffror, men kanske inte så överraskande eftersom Internet har oerhört många fördelar. Ibland liknas Internet vid ett världsbibliotek - med generösa öppettider och något att erbjuda varje människa. Förr slog man i husläkarboken när man hade problem. Nu blir det mer och mer naturligt att använda Internet för att söka upp även denna typ av information (Teach, 1998). Problemet är inte för litet information, utan snarare för mycket. Det finns inga riktigt bra klassificeringssystem för att hitta och värdera informationen. Det största problemet är emellertid att informationen ibland är ofullständig, eller än värre, ibland rent felaktig (Teach, 1998).

Vem som helst som har tillgång till Internet kan också lägga upp sin egen sajt². Det finns inga lagar för hur sidor skall utformas, däremot råd, men dessa följs sällan. De som normalt inte skulle få sitt material publicerat i en bok, kan här med lätthet, och anonymt, publicera vad som helst. Eftersom man är författare, redaktör och förläggare kan man göra precis vad man själv vill. Vid en första anblick kanske en surfare inte ser skillnad på vetenskap och sofistikerat kvacksalveri.

¹ En *surfare* är en internetanvändare. Kommer av att "surfa", som är en vanlig benämning på sökning och informationsletning på Internet.

² En *sajt* är en försvenskning av det engelska ordet "site" som betyder plats eller läge, oftast i detta sammanhang en hemsida eller samling hemsidor på Internet.

Med det ökande antalet internetanvändare och hälsorelaterade webbsidor är det nödvändigt med ett vetenskapligt framtaget instrument för att hjälpa människor till valid information.

Vissa sökmotorer³ (t ex Magellan & Lycos) betygsätter webbsidor, men detta på basis av "coolness" och "net appeal" (sv ungefär hur "läcker och tilltalande" en sida är) (Teach, 1998), vilket snarare rör grafik, ljud och färgval, än om sajtens information består av fakta, åsikter eller rent av propaganda (t ex reklam utformat som information).

För att hjälpa det kritiska tänkandet på traven har det publicerats många olika "värderingsformulär" för internetsajter. Vissa är dock mer seriösa än andra. I en översiktsartikel (Kim et al., 1999) över olika värderingsinstrument (n=29) var det mest frekventa kriteriet ("content of site", ungefär "sidans innehåll" på svenska) endast medtaget i 30% av fallen. Detta tyder på en oerhörd spridning av bedömningsgrunder. I en avhandling (Teach, 1998) som nyligen lades fram i USA har ett stort antal instrument granskats. I dessa återkommer ofta följande sex kriterier vid bedömning av internetsajter:

(1) Sajtens syfte, (2) målgrupp, (3) källor, (4) omfattning, (5) noggrannhet samt (6) uppdateringsfrekvens. Eftersom dessa instrument saknar poängsättningsystem kan de endast betraktas som kvalitativa checklistor (Teach, 1998).

Teach (1998) noterade att det saknades ett vetenskapligt framtaget och utprovat värderingsverktyg för kvantitativ bedömning av hälsorelaterade internetsajter. För att råda bot på detta bestämde hon sig för att framställa ett eget instrument, "Health-Related Web Site Evaluation Form" (HSEF). I utprovandet av detta användes vårdpersonal (läkare, sjuksköterskor och farmaceuter (n=30)) som Teach kunde tillgå (ett s k "convenience sampel"). Varje försöksperson fick med hjälp av instrumentet skatta två olika sajter. Reliabiliteten (alfakoefficienten) blev .89, vilket skall betraktas som bra (Clark-Carter, 1998). Vissa små korrigeringar av tvetydigheter i frågorna har emellertid gjorts sedan datainsamlingen.

Endast ett annat instrument, "WWW Cyberguide Ratings for Content Evaluation" av McLachlan (1996), använder sig av kvantitativ bedömning av sajter. Detta är dock avsett för

³ En *sökmotor* är här en internetbaserad funktion som genom nyckelord listar relevanta länkar.

grundskolelärare och har inte tagits fram med vetenskapliga metoder (Teach, 1998). I HSEF summeras poängen och kan omvandlas till ett betyg, "utmärkt", "adekvat" eller "dåligt".

Sammanfattningsvis, att använda Internet är ett enkelt och snabbt sätt att inhämta information. Någon form av officiell granskning eller betygssättning finns inte, varför kvaliteten på informationen kan vara svårbedömd. Nu finns ett instrument framtaget för detta syfte. Det är gratis och finns i godkänd svensk översättning. Det är visserligen relativt tidskrävande, men Teach (1998) rekommenderar att bl a psykologer använder det för att utvärdera en hemsidas lämplighet innan den rekommenderas till klienter.

Formuläret finns i två versioner, en engelsk originalversion, och en godkänd svensk översättning. De kan hämtas och läsas på internet. Adressen är www.imr.c64.org/zike/it/

Referenser:

Clark-Carter, D. (1998). *Doing quantitative psychological research. From design to report*. UK: Psychology press.

Kim, P., Eng, T. R., Deering, M. J. & Maxfield, A. (1999). Published criteria for evaluating health related web sites: review. *British Medical Journal*, 318, 647-649

McLachlan, K. (1996). *WWW Cyberguide Ratings for Content Evaluation*. Retrieved October 3, 1997 from the World Wide Web: <http://www.cyberbee.com/guide1.html>

Sifo Interactive Media. Retrieved Mars 18, 1999 from the World Wide Web: <http://www.sifointeractive.com>

Teach, L.B. (1998). *An evaluation instrument to test health-related web sites. Unpublished master's thesis*, Emory University, Atlanta, Georgia.